



ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Κύκλος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΠΟΡΙΣΜΑ
(άρθρο 4 § 6 ν. 3094/2003)

ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΗ ΠΤΥΧΙΟΥ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ

(Αναφορές υπ' αρ. πρωτ. 11362 & 12417/2007, πόρισμα της 13.5.2008)

Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη:
Χειριστής:

Ανδρέας Τάκης
Μιχάλης Τσαπόγας

ΙΟΥΝΙΟΣ 2008

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέδωσε πόρισμα για το επίπεδο σπουδών της «*Ειδικής Παιδαγωγικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης*» (ΕΠΑΘ), η οποία εκπαιδεύει μειονοτικούς μουσουλμάνους δασκάλους αλλά το πτυχίο της δεν μπορεί να αξιοποιηθεί για διορισμό σε άλλη δημόσια θέση πλην της πρωτοβάθμιας μειονοτικής εκπαίδευσης.

Κατά την ίδρυσή της η ΕΠΑΘ ήταν τυπικά και ουσιαστικά ισότιμη προς τις κοινές Παιδαγωγικές Ακαδημίες, σταδιακά όμως εκείνες μεν αναβαθμίσθηκαν ως προς τη διάρκεια και το περιεχόμενο σπουδών, στους δε παλαιούς πτυχιούχους αυτών παρασχέθηκε η δυνατότητα εξομοίωσης. Το Υπουργείο Παιδείας αρνήθηκε να υπαγάγει τους πτυχιούχους ΕΠΑΘ στη διαδικασία εξομοίωσης, επικαλούμενο τον «*ειδικό χαρακτήρα*» της σχολής. Το Υπουργείο Εσωτερικών, παραλείποντας να απαντήσει εγκαίρως σε σχετικά ερωτήματα δήμων της Θράκης, συντέλεσε στην απώλεια θέσεων εργασίας πτυχιούχων ΕΠΑΘ, οι οποίοι απασχολούνταν επί χρόνια σε Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών.

Έτσι η πολιτεία εμφανίζεται ανακόλουθη όχι μόνον απέναντι στους συγκεκριμένους πτυχιούχους, αλλ' εμμέσως ακόμη και απέναντι στην ίδια τη μειονοτική εκπαίδευση, καθόσον έχει καθλώσει τους δασκάλους της σε επίπεδο κατάρτισης κατώτερο από εκείνο των λοιπών λειτουργών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επί πλέον, εγκλωβισμένοι σε έναν αδιαβάθμητο τίτλο σπουδών ακριβώς εξ αιτίας της ιδιότητάς τους ως μελών της μειονότητας, οι δάσκαλοι αυτοί στερούνται κάθε δυνατότητας «*επαγγελματικού αναπροσανατολισμού*». Το γεγονός αυτό απολήγει εξ αντικειμένου σε άνιση μεταχείριση λόγω εθνοτικής καταγωγής ή θρησκευματος (με την έννοια του νόμου 3304/2005), ακόμη και αν αυτό δεν φαίνεται να ήταν στις προθέσεις κάποιου κρατικού οργάνου ή αρχής.

Διαπιστώνοντας τα παραπάνω, ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε στο μεν Υπουργείο Παιδείας τη λήψη μέτρων ακαδημαϊκής εξομοίωσης των παλαιών πτυχιούχων ΕΠΑΘ, στο δε Υπουργείο Εσωτερικών την ίδρυση προσωποπαγών θέσεων για την αποκατάσταση όσων πτυχιούχων ΕΠΑΘ έχασαν τις θέσεις εργασίας τους σε ΚΕΠ της Θράκης λόγω ελλιπούς ενημέρωσης των οικείων δήμων.

ΠΟΡΙΣΜΑ υπ' αρ. πρωτ. 11362.07.2.5/12417.07.2.3/13.5.2008

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του σύμφωνα με τα άρθρα 3 & 4 ν. 3094/2003, έλαβε τις από 11.7.2007 (αρ. πρωτ. 11362) και από 30.7.2007 (αρ. πρωτ. 12417) αναφορές πτυχιούχων της Ειδικής Παιδαγωγικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης, σχετικά με την ακαδημαϊκή και επαγγελματική διαβάθμιση του εν λόγω πτυχίου τους.

1. Εξέλιξη των προκηρύξεων και εκ των υστέρων αποκλεισμός των πτυχιούχων ΕΠΑΘ

Το ζήτημα τέθηκε αρχικώς σε σχέση με μία δευτερογενή παράμετρο αυτού, δηλαδή την αδυναμία αξιοποίησης του πτυχίου ΕΠΑΘ για διορισμό σε οποιαδήποτε άλλη δημόσια θέση πλην της

πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και συγκεκριμένα τη μη συνεκτίμησή του για κατάληψη θέσεων προσωπικού σε Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών, μάλιστα δε με αποτέλεσμα την απώλεια θέσεων εργασίας που οι αναφερόμενοι κατείχαν από μακρού ως συμβασιούχοι.

Ειδικότερα, ο πρώτος των αναφερομένων εργαζόταν από πολλών ετών στο ΚΕΠ Κοτύλης, με αλληπάλληλες συμβάσεις έργου. Εν όψει επικείμενης προκήρυξης για στελέχωση των ΚΕΠ με μόνιμο προσωπικό, και δεδομένου ότι περισσότερα μέλη της μειονότητας διαθέτουν πτυχίο ΕΠΑΘ παρά πτυχίο ΑΕΙ ή ΤΕΙ, η Κοινότητα Κοτύλης απηύθυνε εγκαίρως έγγραφο (υπ' αρ. πρωτ. 344/22.2.2006) στο Υπουργείο Εσωτερικών, ζητώντας διευκρινίσεις ως προς την κατηγορία των νέων θέσεων σε συνδυασμό με τη διαβάθμιση του επίμαχου πτυχίου. Ελλείψει απάντησης, η Κοινότητα ενέταξε τις εν λόγω θέσεις στην κατηγορία Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης, συνάγοντας ερμηνευτικά από τα άρθρα 13 § 1-2 ν. 1566/85 («στον κλάδο δασκάλων ΑΤ κατηγορίας ... απαιτείται πτυχίο παιδαγωγικού τμήματος ΑΕΙ ή παιδαγωγικής ακαδημίας») και ιδίως 42 § 1 ν. 2413/96 («*συνιστάται κλάδος γραμματέων ΠΕ κατηγορίας ... ως ειδικό τυπικό προσόν διορισμού ορίζεται το πτυχίο της ΕΠΑΘ*») ότι το πτυχίο ΕΠΑΘ αποτελεί επαρκές προσόν για την κατηγορία αυτή. Τέλος, το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (απόφαση υπ' αρ. 1763/14.6.2007), ασκώντας αυτεπάγγελτο έλεγχο νομιμότητας, διέγραψε τον αναφερόμενο και άλλους πέντε συνυποψηφίους του από τον πίνακα διοριστέων, εκτιμώντας ότι το πτυχίο ΕΠΑΘ «*δεν δύναται να ληφθεί υπόψη ως ισότιμος τίτλος Τμήματος ΑΕΙ, δοθέντος ότι: α. σύμφωνα με το β.δ. 31/69, αποκλειστικός σκοπός της Ακαδημίας αυτής είναι η μόρφωση των ημεδαπών Μουσουλμάνων δασκάλων ..., β. ... οι απόφοιτοι της ΕΠΑΘ δεν δύνανται να μετέχουν της διαδικασίας εξομοίωσης λόγω του ειδικού χαρακτήρα της συγκεκριμένης σχολής, γ. το επιχείρημα περί κατάταξης στην κατηγορία ΠΕ αφορά αποκλειστικά στο εκπαιδευτικό προσωπικό των μειονοτικών δημοτικών σχολείων και δεν δύναται να τύχει γενικής εφαρμογής για διορισμό στο δημόσιο τομέα*».

Αντίστοιχη υπήρξε η εξέλιξη σε σχέση με τον δεύτερο των αναφερομένων, ο οποίος απασχολείται από πενταετίας στο ΚΕΠ Σουφλίου: ο προσωρινός πίνακας επιτυχόντων που εξέδωσε ο Δήμος συμπεριλάμβανε αυτόν ως επιτυχόντα σε θέση κατηγορίας ΠΕ, ενώ τότε ο ίδιος διέθετε ακόμη χρονικό περιθώριο υποβολής υποψηφιότητας σε θέση ΔΕ αν τυχόν τελούσε εν γνώσει του κωλύματος. Στη συνέχεια όμως αποκλείσθηκε κατά το στάδιο ελέγχου νομιμότητας από το ΑΣΕΠ, όταν πλέον δεν ήταν καν δυνατή η αναστροφή των κινήσεων που είχαν προηγηθεί.

2. Αδυναμία πρόσληψης πτυχιούχων ΕΠΑΘ σε θέσεις ΠΕ ή ΤΕ

Επιφυλασσομένοι να λάβει θέση επί της ακαδημαϊκής ή επαγγελματικής διαβάθμισης του πτυχίου ΕΠΑΘ, ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε κατ' αρχήν στο Υπουργείο Εσωτερικών, ζητώντας ενημέρωση για τα τυπικά προσόντα των επίμαχων θέσεων εργασίας και παρατηρώντας ότι τουλάχιστον η Κοινότητα Κοτύλης είχε εγκαίρως θέσει το θέμα ενώπιον του Υπουργείου, οπότε η επιλογή της υπέρ της ένταξης των θέσεων στην κατηγορία ΠΕ μπορεί ν' αποδοθεί στην έλλειψη ενημέρωσης από πλευράς κεντρικής διοίκησης.

Από τα απαντητικά έγγραφα του Υπουργείου (υπ' αρ. πρωτ. Φ.4/264/19620/3.8.2007 Διεύθυνσης Οργ.-Λειτ. ΚΕΠ & Φ.13/207/20678/20.9.2007 Διεύθυνσης Οργανωτικής Ανάπτυξης), προκύπτει με απόλυτο τρόπο ότι το πτυχίο ΕΠΑΘ δεν αναγνωρίζεται ως ισότιμο προς τίτλο σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η κατάσταση αυτή, κατά τη Διεύθυνση Οργανωτικής Ανάπτυξης, εμφανίζεται ως αυτονόητη συνέπεια του γεγονότος ότι η ΕΠΑΘ, κατά το ιδρυτικό αυτής β.δ. 31/1969, έχει ως «*αποκλειστικό σκοπό*» την επιμόρφωση μειονοτικών διδασκάλων, και μάλιστα επισημαίνεται ότι, εν όψει του επιπέδου και της (διετούς) διάρκειας σπουδών, ενδεχόμενη ισοτίμηση προς πτυχίο ΑΕΙ «*θα προσέκρουε στη συνταγματική αρχή της ισότητας και της αξιοκρατίας*». Επομένως, οι εν λόγω πτυχιούχοι εντάσσονται στην κατηγορία ΠΕ μόνο κατ'

εξαιρέση, βάσει ειδικών ρυθμίσεων που διέπουν το διδακτικό (άρθρο 13 ν. 1566/85) και γραμματειακό (άρθρο 42 ν. 2413/96) προσωπικό της μειονοτικής εκπαίδευσης.

Επί πλέον, στους πτυχιούχους ΕΠΑΘ δεν παρασχέθηκε μεταβατική δυνατότητα εξομοίωσης με πτυχιούχους ΑΕΙ, καθ' όσον, πάντοτε κατά την άποψη της διοίκησης, η σχετική ρύθμιση του π.δ. 130/90 αφορούσε μόνο τους πτυχιούχους των κοινών (μη μειονοτικών) Παιδαγωγικών Ακαδημιών, και όχι εκείνους της ΕΠΑΘ «*λόγω του ειδικού χαρακτήρα της συγκεκριμένης σχολής*». Τέλος, ως προς την εκκρεμότητα ερωτημάτων από τους δήμους, αρμόδιους για τη διαβάθμιση των υπό προκήρυξη θέσεων, το Υπουργείο Εσωτερικών είχε από καιρό λάβει θέση επί του θέματος, η οποία όμως (έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. ΔΟΑ/Φ.13/82/οικ18594/22.8.2006) κοινοποιήθηκε μόνο στο Υπουργείο Παιδείας και στον δήμο που έτυχε να έχει πρώτος υποβάλει σχετικό ερώτημα.

Κατά τα ανωτέρω, η διοίκηση εμφανίζεται αναγκασμένη ν' αποκλείει τους πτυχιούχους ΕΠΑΘ από την πρόσβαση σε θέσεις ΠΕ ή ΤΕ:

- όχι τόσο λόγω του δήθεν «*αποκλειστικού σκοπού*» της σχολής (επιχείρημα εμφανώς αλυσιτελές, καθ' όσον από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει «*αποκλειστικότητα*» εντονότερη εκείνης που χαρακτηρίζει όλα τα τμήματα ΑΕΙ ή ΤΕΙ ή ακόμη και παραγωγικές σχολές, των οποίων όμως το πτυχίο χρησιμοποιείται απρόσκοπτα για αλλοτρίους «*σκοπούς*»),
- όσο ελλείπει νομοθετικής κατοχύρωσης αντίστοιχης διαβάθμισης του πτυχίου τους, ιδίως δε
- εν όψει του επιπέδου σπουδών της ΕΠΑΘ ως ενός πραγματικού δεδομένου που παρεμποδίζει τη συμβατική αναβάθμιση.

3. Προκήρυξη των θέσεων σε αναντιστοιχία προς τα προσόντα των υπηρετούντων

Ωστόσο, στις προκείμενες περιπτώσεις υπήρχε εξ αρχής η δυνατότητα υποψηφιότητας στην κατηγορία ΔΕ, αν οι δήμοι γνώριζαν το κώλυμα διαβάθμισης του πτυχίου, η ευκαιρία δε αυτή φέρεται ν' απωλέσθη με ευθύνη του Υπουργείου, το οποίο ουδέποτε είχε κοινολογήσει τη θέση του στους δήμους.

Απαντώντας στην επισήμανση αυτή, το Υπουργείο (έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. ΔΟΑ/Φ.13/229/29755/17.12.2007) εστιάζει στο ότι οι συγκεκριμένες προκηρύξεις συντάχθηκαν «*με γνώμονα τις πραγματικές υπηρεσιακές ανάγκες των ΚΕΠ*», αφού προηγουμένως «*ζητήθηκε από τους οικείους ΟΤΑ να ενημερώσουν ... σχετικά με τα τυπικά προσόντα των εργαζομένων στα ΚΕΠ*». Έτσι, η ευθύνη για τη σύσταση των θέσεων αυτών στην κατηγορία ΠΕ (αντί της ΔΕ, όπου επίσης ήταν δυνατό να προκηρυχθούν θέσεις) επιρρίπτεται καθ' ολοκληρίαν στους δήμους («*με μέριμνα της Κοινότητας Κοτύλης και του Δήμου Σουφλίου έγινε η συλλογή και αποστολή των στοιχείων, τα οποία αποτυπώθηκαν στην απόφαση για την σύσταση των αντίστοιχων θέσεων κατηγορίας ΠΕ*»), οι οποίοι, είτε από άγνοια νόμου είτε από πρόθεση διευκόλυνσης των μειονοτικών δημοτών τους προκειμένου να εξασφαλίσουν θέσεις ανώτερες εκείνων τις οποίες εδικαιούντο, προκάλεσαν την έκδοση προκηρύξεων αναντίστοιχων προς τα πραγματικά προσόντα των ήδη υπηρετούντων.

Τέλος, ειδικά σε σχέση με το ανωτέρω αναπάντητο ερώτημα της Κοινότητας Κοτύλης, το Υπουργείο αποποιείται κάθε ευθύνη ισχυριζόμενο ότι το έγγραφο εκείνο «*δεν αφορούσε το ζήτημα της διαβάθμισης του εν λόγω τίτλου σπουδών, αλλά την επαναπροκήρυξη των σχετικών θέσεων στην κατηγορία ΔΕ, αφού ... τόσο η Κοινότητα όσο και οι ίδιοι οι ενδιαφερόμενοι γνώριζαν την αδυναμία διεκδίκησης διοικητικών θέσεων στο δημόσιο*».

Ωστόσο, όπως προκύπτει από το επίμαχο έγγραφο, η Κοινότητα παρακαλούσε απεγνωσμένα «*για την εξέταση του θέματος και τυχόν λάθους για τη διόρθωση και επαναπροκήρυξη των θέσεων*», σε χρονική στιγμή κατά την οποία ήταν ακόμη εφικτή η διακοπή της διαδικασίας και

επανεναρξή της με αναδιατύπωση των προδιαγραφών ούτως ώστε να συμβαδίζουν προς τα προσόντα των μειονοτικών υποψηφίων, ενώ η παντελής έλλειψη αντίδρασης από πλευράς Υπουργείου επέτρεψε την ολοκλήρωση της διαδικασίας μέχρι σημείου πέραν του οποίου δεν παρίσταται πλέον δυνατή η διόρθωση του αρχικού λάθους. Έτσι, ο Συνήγορος του Πολίτη εμμένει στη διαπίστωση ευθύνης του Υπουργείου Εσωτερικών για τη διαδικαστική αταξία που κατέληξε στην απώλεια των συγκεκριμένων θέσεων εργασίας.

4. Το επίπεδο του πτυχίου ΕΠΑΘ ως μείζον πρόβλημα της μειονοτικής εκπαίδευσης

Με βάση τα ανωτέρω στοιχεία, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπιστώνει προβλήματα που προσλαμβάνουν έκταση κατά πολύ ευρύτερη εκείνης η οποία είχε αρχικώς διαφανεί σε σχέση με το αίτημα των αναφερομένων. Ειδικότερα, η αδυναμία αξιοποίησης του πτυχίου ΕΠΑΘ για διορισμό σε οποιαδήποτε άλλη δημόσια θέση πλην της μειονοτικής εκπαίδευσης, έχει ως απώτερη αιτία τη διαχρονική παράλειψη αναβάθμισης του επιπέδου της σχολής, η οποία κατά τη στιγμή της ίδρυσής της (β.δ. 31/69) ήταν τυπικά και ουσιαστικά ισότιμη προς τις διευτούς (τότε) φοιτήσεως κοινές Παιδαγωγικές Ακαδημίες, σταδιακά όμως εκείνες μεν αναβαθμίσθηκαν ως προς τη διάρκεια και το περιεχόμενο σπουδών, στους δε παλαιούς πτυχιούχους αυτών παρασχέθηκε (π.δ. 130/90) η δυνατότητα εξομοίωσης πτυχίου με παρακολούθηση ειδικών μαθημάτων.

Η ΕΠΑΘ είχε πράγματι ιδρυθεί με σκοπό την επιμόρφωση των μειονοτικών μουσουλμάνων δασκάλων, πλην όμως αυτός ο «*ειδικός χαρακτήρας*» της δεν επαρκεί προς αιτιολόγηση του αποκλεισμού των πτυχιούχων της από τη ρύθμιση περί εξομοίωσης, καθ' όσον ο καθορισμός «*σκοπού*» στο ιδρυτικό νομοθέτημα μιάς σχολής δεν συνιστά άνευ άλλου τινός αποκλειστικότητα της αντίστοιχης επαγγελματικής διεξόδου: κάθε τμήμα ΑΕΙ διαθέτει ως «*σκοπό*» την εκπαίδευση επιστημόνων του οικείου κλάδου, χωρίς αυτό ν' αποστερεί τους πτυχιούχους από την αναβάθμιση του μορφωτικού τους επιπέδου ή την επαγγελματική στροφή σε ασυναφή προσανατολισμό.

Εν προκειμένω, η εμμονή της διοίκησης στη διακριτική αυτή μεταχείριση (έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. ΔΟΑ/Φ.13/82/οικ18595/22.8.2006: «*οι πτυχιούχοι των Παιδαγωγικών Ακαδημιών διευτούς φοίτησης μπορούν να πετύχουν την εξομοίωσή τους προς πτυχιούχους ΑΕΙ ... ωστόσο οι απόφοιτοι της ΕΠΑΘ δεν μπορούν να συμμετάσχουν στην ανωτέρω διαδικασία εξομοίωσης, λόγω του ειδικού χαρακτήρα της συγκεκριμένης σχολής*») αιτιολογείται με αναγωγή σε ανακριβές νομικό δεδομένο:

- ο περιώνυμος «*ειδικός χαρακτήρας*» της ΕΠΑΘ ήταν πράγματι ειδικός μόνον ως προς την προέλευση των φοιτητών και τον χώρο απασχόλησης των πτυχιούχων, ενώ αντιθέτως,
- ως προς το γνωστικό αντικείμενο και τη φύση του προσδοκωμένου επαγγέλματος, η ΕΠΑΘ είχε τον ίδιον ακριβώς «*χαρακτήρα*» με τις λοιπές Παιδαγωγικές Ακαδημίες.

Μεγαλύτερη σημασία προσλαμβάνει εκ των πραγμάτων το γεγονός ότι, βάσει «*ευμενούς*» ερμηνείας της οποίας έτυχαν οι σχετικές διατάξεις του προσοντολογίου των εκπαιδευτικών (άρθρο 13 ν. 1566/85), παρέμεινε απρόσκοπος ο διορισμός των πτυχιούχων ΕΠΑΘ στη μειονοτική εκπαίδευση, και μάλιστα στην κατηγορία ΠΕ, ως εξαίρεση από τον νέο γενικό κανόνα περί πρόσληψης (μόνο) πτυχιούχων ΑΕΙ. Κατ' αποτέλεσμα, σε ουδέν πτυχιούχο ΕΠΑΘ παρασχέθηκε το παραμικρό κίνητρο προκειμένου να θέσει θέμα αναβάθμισης του πτυχίου του (με υπαγωγή στη διαδικασία εξομοίωσης) και να διεκδικήσει αυτήν διά της διοικητικής, της δικαστικής, της συνδικαλιστικής ή ακόμη και της πολιτικής οδού. Έτσι, όμως, η πολιτεία εμφανίζεται ανακόλουθη όχι μόνον απέναντι στους πτυχιούχους ΕΠΑΘ, αλλ' εμμέσως ακόμη και απέναντι στην ίδια τη μειονοτική εκπαίδευση, καθ' όσον ανέχεται την καθήλωση των στελεχών της σε επίπεδο κατάρτισης κατά πολύ κατώτερο εκείνου το οποίο επιφυλάσσει στα λοιπά στελέχη της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (που είναι ήδη πτυχιούχοι ΑΕΙ ή έστω εξομοιωθέντες).

5. Αναβάθμιση πτυχίου ΕΠΑΘ και δυνατότητα πρόσληψης κατ' εξαίρεσιν

Ενώ, κατά τα ανωτέρω, παρέμεινε απρόσκοπτος ο διορισμός πτυχιούχων ΕΠΑΘ στη μειονοτική εκπαίδευση παρά την απόκλιση του πτυχίου τους, ατελές βήμα προς την κατεύθυνση της αναβάθμισης συντελέστηκε με το άρθρο 2 § 2 ν. 2341/95, το οποίο παρέσχε σ' αυτούς τη δυνατότητα να κατατάσσονται δι' εξετάσεων σε ορισμένα τμήματα ΑΕΙ (όχι όμως παιδαγωγικής) ή ΤΕΙ κατ' «*ανάλογη*» εφαρμογή των διατάξεων που διείπαν «*την κατάταξη πτυχιούχων ... Ανωτέρων Σχολών διετούς κύκλου σπουδών*» (άρθρο 3 υ.α. Φ.2/Β3/426/29.1.96). Η εξαιρετική αυτή δυνατότητα, όμως, δεν μετέβαλε το κενό ακαδημαϊκής διαβάθμισης αυτού καθ' εαυτό του πτυχίου.

Ζήτημα αυτοτελούς επαγγελματικής διαβάθμισης του πτυχίου ΕΠΑΘ τέθηκε μόνον όποτε κάποιοι εκ των κατόχων του επέλεξαν άλλες επαγγελματικές διεξόδους, διαπιστώνοντας ότι εκείνες παρέμεναν ερμητικά κλειστές. Στην ειδική περίπτωση των θέσεων ΠΕ διοικητικού προσωπικού των μειονοτικών σχολείων, ο νομοθέτης παρενέβη και επεξέτεινε, με ρητή ρύθμιση (άρθρο 42 § 1 ν. 2413/96), την ισχύ του πτυχίου ΕΠΑΘ ως τυπικού προσόντος για την κατάληψη αυτών, παρά το γεγονός ότι ούτε κι αυτές αντιστοιχούσαν στον νομοθετημένο «*σκοπό*» της ΕΠΑΘ.

Προκύπτει, επομένως, ότι ο νομοθέτης, αντί οποιασδήποτε γενικής διαβάθμισης (έστω και μόνον ως ΤΕ), προτίμησε την εμβολωματική και περιπτώσιολογική διεύρυνση της κατ' εξαίρεση πρόσληψης των πτυχιούχων ΕΠΑΘ ως ΠΕ, σε θέσεις για τις οποίες κρίθηκε σκόπιμη η ενίσχυση μειονοτικών υποψηφίων, ούτως ώστε αφ' ενός οι νέες αυτές διοικητικές θέσεις να στελεχωθούν από τους κόλπους της μειονότητας, αφ' ετέρου ν' αναβληθεί ή ν' απορροφηθεί κάθε ενδεχόμενη δυσарέσκεια για το διατηρούμενο χαμηλό επίπεδο σπουδών των μειονοτικών δασκάλων. Ωστόσο, η περιπτώσιολογική αναγόρευση των πτυχιούχων ΕΠΑΘ σε υπαλλήλους ΠΕ:

- όχι μόνο δεν είναι δυνατό να εκληφθεί ως ευμενής μεταχείριση, αλλ' αντιθέτως
- περιάγει αυτούς σε καθεστώς ομηρείας και ελεγχόμενου επαγγελματικού προσανατολισμού, καθ' όσον, αντί της γνήσιας αναβάθμισης του επιπέδου τους και της συνακόλουθης πλήρους ελευθερίας επιλογών, τους υποχρεώνει σε διηλεκτή επαιτεία ειδικών νομοθετικών εξαιρέσεων.

Ανάλογη ειδική εξαίρεση θα μπορούσε να έχει προβλεφθεί και για τις θέσεις ΠΕ των ΚΕΠ, για τις οποίες ομοίως συντρέχει ανάγκη οικειότητας και ευχερούς επαφής με τους χρήστες των αντιστοιχών υπηρεσιών. Δεν είναι, άλλωστε, τυχαίο το ότι, και στις δύο περιπτώσεις που τέθηκαν υπ' όψη του Συνηγόρου του Πολίτη, οι οικείοι δήμοι προσπάθησαν (συντελώντας, εμμέσως, στο ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα) να διευκολύνουν τους μειονοτικούς υποψηφίους, ιδίως δε η Κοινότητα Κοτύλης που ρητώς (έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. 344/22.2.2006) επικαλείται το ομόθυμο σχετικό ενδιαφέρον των ιδίων των δημοτών («*οι κάτοικοι είναι τόσο ικανοποιημένοι από την απόδοση των υπαλλήλων του ΚΕΠ που σε καθημερινή βάση ρωτάνε το αν θα μείνουν ή θα φύγουν*»).

Αντί ειδικής ευμενούς ρύθμισης προτιμήθηκε, όμως, η κοινή διαδικασία προκήρυξης (εναλλακτικώς ως ΠΕ ή ΔΕ), της οποίας η εφαρμογή θα ήταν εύλογη μόνον αν είχε προηγηθεί πλήρης ενημέρωση των ΟΤΑ και των μειονοτικών υποψηφίων: ελλείψει αυτής της ενημέρωσης, οι θέσεις (τουλάχιστον στους δύο αυτούς ΟΤΑ) προκηρύχθηκαν εκ πλάνης στην κατηγορία ΠΕ, ήδη δε, μετά τον έλεγχο νομιμότητας από το ΑΣΕΠ, κατελήφθησαν οριστικώς από άλλους υποψηφίους.

Η εξέλιξη αυτή, αφ' εαυτής δυσμενής καθ' όσον αποκλίνει από την εγνωσμένη πρόθεση του νομοθέτη για τακτοποίηση των ήδη υπηρετούντων, καθίσταται ακόμη περισσότερο προβληματική αν τυχόν όλοι ή οι περισσότεροι τελικώς επιλεγέντες, έστω και χωρίς αυτό ν' ανάγεται σε ηθελημένη επιλογή της διοίκησης, δεν ανήκουν καν στη μουσουλμανική μειονότητα: εν όψει της

φύσης των παρεχομένων από τα ΚΕΠ υπηρεσιών, η πολιτεία θα ήταν εύλογο να έχει εξ αρχής επιδιώξει το ακριβώς αντίθετο, δηλαδή την κατά προτεραιότητα, ίσως δε (σε αμιγείς μειονοτικούς οικισμούς) και κατ' αποκλειστικότητα, στελέχωση αυτών με υπαλλήλους τουλάχιστον γλωσσικά (αν όχι και πολιτισμικά) οικείους προς τους εξυπηρετούμενους πολίτες, προϋπόθεση την οποία θα μπορούσαν να καλύψουν και τουρκομαθείς έλληνες ή ευρωπαίοι πολίτες που δεν ανήκουν κατ' ανάγκην στη μειονότητα.

6. Προοπτικές της «Νέας ΕΠΑΘ»

Παράλληλα προς την αναζήτηση των απόψεων του Υπουργείου Εσωτερικών ως προς τις δυνατότητες επανόρθωσης του προβλήματος που ανέκυψε σε σχέση με τις συγκεκριμένες προκηρύξεις, ο Συνήγορος του Πολίτη στράφηκε και προς το Υπουργείο Παιδείας, εκθέτοντας τον προβληματισμό του ως προς το γενικότερο ζήτημα του επιπέδου της ΕΠΑΘ. Απαντώντας, το Υπουργείο Παιδείας (έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. ΑΣ131/14235/Ζ2/12.2.2008) πληροφορεί ότι *«προχωρά ήδη σε συγκρότηση επιτροπής, που θα επεξεργαστεί το νομοθετικό πλαίσιο της "Νέας ΕΠΑΘ"»*, οπότε *«το ζήτημα της αναβάθμισης του επιπέδου σπουδών θα εξεταστεί άμεσα»*.

Η ευπρόσδεκτη αυτή προθυμία καταδεικνύει γνώση της ανακολουθίας που συνίσταται στην απόκλιση του επιπέδου των μειονοτικών δασκάλων από τα γενικώς ισχύοντα, και αναδοχή της ευθύνης για ανάληψη της σχετικής πρωτοβουλίας. Πράγματι, η λύση του προβλήματος αυτού δεν θα ήταν δυνατό να επέλθει παρά μόνο νομοθετικά, είτε με ίδρυση νέας σχολής (αυτοτελούς ή στο πλαίσιο ΑΕΙ), είτε με διάχυση των μειονοτικών φοιτητών παιδαγωγικής στα υπάρχοντα τμήματα ΑΕΙ και κατάλληλο εμπλουτισμό των οικείων προγραμμάτων σπουδών με ειδικές κατευθύνσεις ή επιλεγόμενα μαθήματα. Στο πλαίσιο οιασδήποτε νέας ρύθμισης, είναι αυτονόητο ότι θα πρέπει να εξετασθούν και οι δυνατότητες εξομοίωσης των ήδη πτυχιούχων ΕΠΑΘ.

Βέβαια, η τελευταία αυτή απάντηση καταλείπει ασχολίαστη τη σημερινή άποψη του Υπουργείου ως προς την υποτιθέμενη αδυναμία υπαγωγής των πτυχιούχων ΕΠΑΘ στη διαδικασία εξομοίωσης του π.δ. 130/90 με συμμετοχή σε συμπληρωματικά προγράμματα σπουδών. Ωστόσο ο Συνήγορος του Πολίτη, αν και ρητώς (ανωτέρω υπό 4.) αμφισβητεί τη βασιμότητα της άποψης αυτής, δεν θα ήταν δυνατό να επιμείνει περαιτέρω σε ένα ζήτημα το οποίο:

- εκφεύγει του αντικειμένου των επίμαχων αναφορών το οποίο περιοριζόταν στη διαβάθμιση του συγκεκριμένου τίτλου σπουδών ως έχει,
- δεν μας είναι καν γνωστό αν είχε ποτέ ανακύψει στο παρελθόν (δεδομένου ότι, όπως ανωτέρω αναπτύχθηκε, οι πτυχιούχοι ΕΠΑΘ δεν διέθεταν κίνητρο για υποβολή αίτησης εξομοίωσης),
- ενώ αλυσιτελώς θα ετίθετο σε εποχή κατά την οποίαν, ούτως ή άλλως, τα σχετικά συμπληρωματικά προγράμματα σπουδών έχουν από μακρού ολοκληρωθεί με την απορρόφηση όλων των πτυχιούχων παλαιών Παιδαγωγικών Ακαδημιών πλην ΕΠΑΘ.

7. Προβληματισμοί υπό το πρίσμα της αρχής της ίσης μεταχείρισης

Τόσο το γενικό ζήτημα του επιπέδου σπουδών της ΕΠΑΘ ως προς την αντανάκλασή του στην παρεχόμενη μειονοτική εκπαίδευση αλλά και στα επαγγελματικά εφόδια των ίδιων των πτυχιούχων της ΕΠΑΘ, όσο και το ειδικό ζήτημα της ένταξης στη διαδικασία διορισμού μόνιμου προσωπικού, πρέπει να επανεκτιμηθούν υπό το πρίσμα της αρχής της ίσης μεταχείρισης κατ' ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών οδηγιών 2000/43/ΕΚ & 2000/78/ΕΚ, είτε το διαφοροποιητικό στοιχείο (η ιδιότητα του μέλους της μειονότητας) υπαχθεί στην κατηγορία της *«εθνοτικής καταγωγής»* (κεφάλαιο β' του ν. 3304/2005, άρθρα 3 περιπτ. β' & 4 § 1: *«συντρέχει έμμεση διάκριση, όταν μία εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να θέσει πρόσωπα ορισμένης φυλετικής ή εθνοτικής*

καταγωγής σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλα πρόσωπα, εκτός εάν ... δικαιολογείται αντικειμενικά από έναν θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξής του είναι πρόσφορα και αναγκαία. ... οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου εφαρμόζονται ... όσον αφορά: α. τους όρους πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση εν γένει, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ... β. την πρόσβαση σε όλα τα είδη και επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού ... και επαγγελματικού αναπροσανατολισμού, ... ζ. την εκπαίδευση», είτε στην έννοια των «θρησκευτικών πεποιθήσεων» (κεφάλαιο γ' του ν. 3304/2005, άρθρα 7 § 1 περίπτ. α' & 8 § 1: «προκειμένου για διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων ... συντρέχει έμμεση διάκριση, όταν μια φαινομενικά ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να θέσει πρόσωπα ορισμένων θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων ... σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλα πρόσωπα. ... η κατά τον παρόντα νόμο αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων εφαρμόζεται ... όσον αφορά: α. τους όρους πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση εν γένει, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ..., β. την πρόσβαση σε όλα τα είδη και επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού ... και επαγγελματικού αναπροσανατολισμού»).

Ειδικότερα, όσον αφορά το επίπεδο σπουδών της ΕΠΑΘ και τις επιπτώσεις του στο επίπεδο της μειονοτικής εκπαίδευσης, είναι πρόδηλο το ζήτημα που εγείρει προβληματισμό υπό το πρίσμα της ίσης μεταχείρισης, καθ' όσον οι μαθητές-μέλη της μειονότητας, εφ' όσον φοιτούν σε σχολεία στελεχωμένα με πτυχιούχους μειωμένων προσόντων, τίθενται εξ αντικειμένου σε μειονεκτική θέση απέναντι στους πλειονοτικούς συνομηλικούς τους ως προς την παρεχόμενη εκπαίδευση. Από πολλές πλευρές, μάλιστα, εκτιμάται ότι η διαπιστούμενη διαρροή μαθητών από τα μειονοτικά σχολεία οφείλεται, μεταξύ άλλων, και στη σχετική δυσμενή αξιολόγηση, από τους ίδιους τους γονείς και μαθητές, των εκπαιδευτικών υπηρεσιών τις οποίες παρέχουν τα σχολεία αυτά: σε κάθε περίπτωση, οι μαθητές τίθενται προ του δυσχερούς διλήμματος ανάμεσα σε μίαν εκπαίδευση ξένη προς τις γλωσσικές και πολιτισμικές τους καταβολές ή σε μίαν εκπαίδευση χαμηλού επιπέδου.

Όσον αφορά τη φοίτηση στην ΕΠΑΘ (ή σε οιοδήποτε διάδοχο σχήμα), ο ρητός περιορισμός του σκοπού της στην εκπαίδευση προσώπων συγκεκριμένου θρησκευόμενου ή εθνικής/γεωγραφικής καταγωγής αποτελούσε μεν κατά τον χρόνο θέσπισής του αντικείμενο απεριόριστης διακριτικής ευχέρειας του νομοθέτη, ήδη όμως υπό το πρίσμα υπερεθνικών ρυθμίσεων απαιτεί εξειδικευμένη αιτιολογία, καθ' όσον αφ' ενός αποκλείει την πρόσβαση μη μειονοτικών υποψηφίων στην εν λόγω εκπαιδευτική μονάδα και στις αντίστοιχες θέσεις εργασίας, αφ' ετέρου δημιουργεί συνθήκες υπό τις οποίες τα ενδιαφερόμενα για παιδαγωγικές σπουδές μέλη της μειονότητας στρέφονται κατ' έμμεσον εξαναγκασμό σε συγκεκριμένη σταδιοδρομία. Προκειμένου περί εισαγωγής στην επίμαχη κατεύθυνση σπουδών (όπως και αν αυτή διευθετηθεί στο μέλλον) και περί διορισμού στις αντίστοιχες θέσεις δασκάλων, παρίσταται μεν αυτονόητα δικαιολογημένη η απόλυτη πρόταξη των υποψηφίων που γνωρίζουν άψογα τη γλώσσα και τις πολιτιστικές παραδόσεις των μαθητών τους οποίους θα κληθούν να διδάξουν (κάτι που θα μπορούσε να εξασφαλισθεί με αυστηρές εξετάσεις, αντίστοιχες εκείνων από τις οποίες διέρχεται ένας ευρωπαίος πτυχιούχος παιδαγωγικής που επιθυμεί να διδάξει σε ελληνικό σχολείο), χρήζει όμως ειδικής αιτιολογίας (πιθανώς ως «θετική δράση» ή «ειδικό μέτρο» υπέρ της μειονότητας, με την έννοια των άρθρων 6 ή 12 § 1 ν. 3304/2005) και περίσχεψης η «κοινοτιστική» επιλογή για κάλυψη των θέσεων αυτών κατ' αποκλειστικότητα με υποψηφίους προερχομένους από τους κόλπους της ίδιας της μειονότητας.

Όσον αφορά τη διαβάθμιση της ΕΠΑΘ ως επαγγελματικό εφόδιο των πτυχιούχων της, το ζήτημα έχει μεν εξ αρχής λυθεί σε σχέση με τη συνήθη εργασιακή τους διέξοδο (ως δασκάλων σε μειονοτικά σχολεία), παραμένει όμως άλυτο σε σχέση με αυτό που ο ίδιος ο ν. 3304/2005 αποκαλεί «επαγγελματικό αναπροσανατολισμό»: εγκλωβισμένοι στον αδιαβάθμητο αυτόν τίτλο σπουδών (και στις μετέωρες ερμηνευτικές κατασκευές περί δήθεν «αποκλειστικού σκοπού» ή «ειδικού

χαρακτήρα) ακριβώς εξ αιτίας της ιδιότητάς τους ως μελών της μειονότητας, οι πτυχιούχοι ΕΠΑΘ στερούνται πάσης δυνατότητας «*αναπροσανατολισμού*», καθ' όσον για ν' αποκτήσουν εφόδια οιαδήποτε άλλου επαγγέλματος θα έπρεπε να επιστρέψουν στα θρανία από το σημείο περάτωσης των λυκειακών τους σπουδών.

Όσον αφορά, τέλος, την ένταξη των συγκεκριμένων αναφερομένων στη διαδικασία διορισμού μονίμου προσωπικού ΚΕΠ, είναι γεγονός ότι κατά τον αρχικό σχεδιασμό διέθεταν τη δυνατότητα τακτοποίησης στην κατηγορία ΔΕ, πλην όμως η δυνατότητα αυτή:

- αφ' ενός, ακόμη και στις περιπτώσεις όπου υλοποιείται, μειονεκτεί εγγενώς σε σχέση με κάθε αντίστοιχη διέξοδο μη μειονοτικών υποψηφίων, καθ' όσον η ένταξη στην κατηγορία ΔΕ εκμηδενίζει τον μεταδευτεροβάθμιο τίτλο αντί να τον αξιοποιεί με κάποια ενδιάμεση διαβάθμιση ή με δυνατότητα εξομοίωσης βάσει συμπληρωματικών σπουδών,
- αφ' ετέρου, στην προκείμενη περίπτωση, εκ του αποτελέσματος ματαιώθηκε χωρίς υπαιτιότητα των ιδίων των ενδιαφερομένων.

8. Συμπεράσματα

Επιστρέφοντας στο κύριο αντικείμενο των δύο αναφορών, ο Συνήγορος του Πολίτη εκτιμά ότι έχει εξαντλήσει τα περιθώρια της διαμεσολάβησής του. Ειδικότερα:

- η διαδικασία πλήρωσης των θέσεων στα ΚΕΠ Κοτύλης και Σουφλίου έχει ολοκληρωθεί,
- μάλιστα δε με απόφαση ΑΣΕΠ (άρθρο 3 § 2 ν. 3094/2003: «*στην αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη δεν υπάγονται οι ανεξάρτητες αρχές ως προς την κύρια λειτουργία τους*»),
- οπότε δεν είναι δυνατό να επιδιωχθεί η ανατροπή της (άρθρο 4 § 3 ν. 3094/2003: «*ο Συνήγορος του Πολίτη δεν επιλαμβάνεται περιπτώσεων, κατά τις οποίες η διοικητική ενέργεια έχει γεννήσει δικαιώματα ή έχει δημιουργήσει ευνοϊκές καταστάσεις υπέρ τρίτων που ανατρέπονται μόνο με δικαστική απόφαση, εκτός εάν προφανώς συντρέχει παρανομία*»),
- ενώ ενδεχόμενη επαναπροκήρυξη θέσεων κατηγορίας ΔΕ (προς τακτοποίηση των αναφερομένων) προϋποθέτει την εξ αρχής ίδρυση αυτών ως νέων οργανικών θέσεων, δηλαδή θέμα αναγόμενο σε κανονιστική αρμοδιότητα και όχι σε ατομικές διοικητικές πράξεις,
- πολλώ δε μάλλον ενδεχόμενη κάλυψη θέσεων ΠΕ ή ΤΕ με πτυχιούχους ΕΠΑΘ, άνευ προηγουμένης εξομοίωσης του πτυχίου τους, προϋποθέτει ειδική νομοθετική ρύθμιση, ανάλογη εκείνης που αφορούσε το διοικητικό προσωπικό των μειονοτικών σχολείων,
- ενώ μόνο διά της δικαστικής οδού θα μπορούσε να διερευνηθεί το ενδεχόμενο καταλογισμού αποζημίωσης, λόγω ευθύνης δημοτικών ή κεντρικών υπηρεσιών που διά πράξεων ή παραλείψεων συντέλεσαν στην εσφαλμένη (ως προς τη διαβάθμιση των θέσεων) προκήρυξη.

Όπως σαφώς συνάγεται, η εξάντληση των περιθωρίων διαμεσολάβησης του Συνηγόρου του Πολίτη υπό τις διαδικαστικές προϋποθέσεις του ν. 3094/2003 δεν σημαίνει, πάντως, ότι τα εκτεθέντα προβλήματα είναι άλυτα. Ειδικότερα:

- ως προς το σκέλος της επαγγελματικής αποκατάστασης των συγκεκριμένων πτυχιούχων, το Υπουργείο Εσωτερικών διατηρεί τη δυνατότητα να ιδρύσει **νέες προσωποπαγείς θέσεις για τις περιπτώσεις όπου διαπιστωθεί, σε συνεργασία με τους Δήμους, ότι η έλλειψη συντονισμού απέτρεψε την ολοκλήρωση των διαδικασιών όπως εκείνες είχαν αρχικώς προδιαγραφεί** και εκ των πραγμάτων οδήγησε στον αποκλεισμό υποψηφίων οι οποίοι πληρούσαν την προϋπόθεση της μακράς προηγούμενης απασχόλησης στις ίδιες θέσεις, ενώ

- ως προς το σκέλος αυτής καθ' εαυτήν της εκπαίδευσης δασκάλων για τα μειονοτικά σχολεία, το Υπουργείο Παιδείας έχει ήδη εξαγγείλει την εφεξής αναβάθμιση του επιπέδου της, αν και δεν έχουν καταστεί σαφείς οι προθέσεις του ως προς την επίδειξη ανάλογης μέριμνας για την **ακαδημαϊκή εξομοίωση των παλαιών πτυχιούχων**.

Εν όψει των ανωτέρω, και εκλαμβάνοντας ως αυταπόδεικτη τη σημασία της προκείμενης υπόθεσης για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης αλλά και για το ευρύτερο πλέγμα των εργασιακών και εκπαιδευτικών δικαιωμάτων των μελών της μουσουλμανικής μειονότητας, ο Συνήγορος του Πολίτη ολοκληρώνει την παρέμβασή του γνωστοποιώντας το παρόν πόρισμα στους συναρμοδίους Υπουργούς, δυνάμει του άρθρου 4 § 6 ν. 3094/2003.